

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Литвинова О.М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, яке міститься у статті 155 Конституції України

Конституційний Суд України 15 березня 2016 року ухвалив Рішення № 1-рп/2016 року (далі – Рішення), у якому вирішив, що „в аспекті порушеного у конституційному поданні питання щодо конституційної процедури прийняття закону про внесення змін до Конституції України, якщо відповідний законопроект був попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, але не розглядався на черговій сесії Верховної Ради України, положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, застосоване у статті 155 Конституції України відповідно до її цілей, у взаємозв'язку з положеннями частини другої статті 8, частини першої статті 82, частин першої, другої, п'ятої статті 83, частини другої статті 84, частини першої статті 158 Основного Закону України необхідно розуміти так, що наступною черговою сесією Верховної Ради України є чергова сесія парламенту, яка має відбутися відповідно до положень розділу XIII „Внесення змін до Конституції України“ Основного Закону України та Регламенту Верховної Ради України і на якій законопроект про внесення змін до Конституції України, попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважатиметься прийнятим як закон, якщо за нього проголосує не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України“.

Категорично не погоджуючись з Рішенням Конституційного Суду України, на підставі статті 64 Закону України „Про Конституційний Суд України“ вважаю за необхідне висловити окрему думку щодо нього.

1. На моє переконання, підстав для відкриття конституційного провадження у цій справі не було, відкрите конституційне провадження підлягало припиненню з огляду на таке.

Відповідно до Закону України „Про Конституційний Суд України“ у конституційному поданні зазначається правове обґрунтування тверджень щодо необхідності в офіційному тлумаченні Конституції України та законів України (пункт 4 частини другої статті 39); підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації їх положень (частина перша статті 93).

Згідно із Законом України „Про Конституційний Суд України“ однією з підстав для відмови у відкритті конституційного провадження у справі є невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом (пункт 2 статті 45). Якщо підстави для відмови у відкритті конституційного провадження будуть виявлені в процесі пленарного засідання, Конституційний Суд України припиняє конституційне провадження у справі (пункт 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України).

На мій погляд, аналіз конституційного подання дає підстави стверджувати, що народні депутати України не навели і не могли навести правового обґрунтування тверджень щодо необхідності в офіційному тлумаченні положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, яке міститься у статті 155 Конституції України, оскільки воно є чітким, однозначним і зрозумілим, а отже, не потребувало офіційного роз'яснення.

При цьому Конституційний Суд України вже навів своє розуміння статті 155 Конституції України. Так, у його Рішенні від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002 у справі щодо повноважності Верховної Ради України зазначено, що питання про внесення змін до Конституції України має бути розглянуте і вирішене на двох чергових сесіях Верховної Ради України послідовно (третє речення абзацу шостого пункту 3 мотивувальної частини).

Таким чином, конституційне подання не відповідало вимогам пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 93 Закону України „Про Конституційний Суд України“, що було підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі, а відкрите конституційне провадження підлягало припиненню згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону.

Доречно також зазначити, що, приймаючи у 1996 році Конституцію України під час п'ятої сесії Верховної Ради України другого скликання, народні депутати України, яким народ фактично одноразово делегував свою прерогативу здійснювати установчу владу в Україні, не висловили жодних зауважень до змісту статті 155 Основного Закону України (Видання Верховної Ради України, 1996 р., бюлетень № 107, частина VIII, С. 3, 4).

Конституційний Суд України за весь час своєї діяльності дав 29 висновків щодо відповідності законопроектів про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 цієї конституції, серед яких лише два, від 18 листопада 2010 року № 3-в/2010 та від 21 травня 2013 року № 1-в/2013, реалізовано з дотриманням конституційно встановленої процедури внесення змін до Основного Закону України (у тому числі з дотриманням приписів його статті 155). При цьому органи публічної влади розглядали положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, яке міститься у статті 155 Конституції України, як таке, що передбачає необхідність остаточного голосування за конституційний законопроект як закон на найближчій після попередньої черговій сесії Верховної Ради України кваліфікованою більшістю народних обранців.

2. Вважаю за доцільне констатувати, що мотивувальна частина Рішення містить низку контраверсійних тверджень, що істотно підривають його обґрунтованість.

Так, Конституційний Суд України в останньому абзаці підпункту 2.4 пункту 2 мотивувальної частини Рішення дійшов висновку, що „кожна стаття

Конституції України, яка містить слово „наступний“, має свій предмет регулювання та власне змістове навантаження, які обумовлюють мету використання вказаного слова і його значення у контексті відповідного конституційно-правового регулювання“.

Проте цей правильний за суттю висновок у подальшому заперечується. Зокрема, у підпунктах 2.5, 2.6, 2.7 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційний Суд України розкриває лексичні значення слова „наступний“ незалежно від контексту статті 155 Конституції України; суть положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, яке міститься у статті 155 Основного Закону України, розкривається через припис частини першої статті 158 Конституції України всупереч власному змістовому навантаженню вказаного положення; з огляду на мету положень статті 155 Основного Закону України зафіксовано можливість парламенту передбачити в Регламенті Верховної Ради України прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України як закону на пізнішій черговій сесії Верховної Ради України знову ж таки попри контекст і змістове навантаження цієї конституційної норми.

3. Дотримуюся думки, що у контексті статті 155 Конституції України закладено діаметрально протилежне тлумачення положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, ніж те, що надав Конституційний Суд України у Рішенні.

Дійсно, за Великим тлумачним словником сучасної української мови слово „наступний“ має такі значення: який наступає (у значенні настає), розташовується або з’являється слідом за ким-, чим-небудь; найближчий після когось, чогось; // який має відбутися. Однак вибір одного із значень у певній конституційній нормі залежить від контексту його застосування, а також того, чи у цій нормі йдеться про конкретне або ж абстрактне явище. Так, коли йдеться про конкретне явище, конституцієдавець використовує слово „наступний“ у значенні „найближчий після чогось“ (наприклад,

„Кабінет Міністрів України не пізніше 15 вересня кожного року подає до Верховної Ради України проект закону про Державний бюджет України на наступний рік“ (частина друга статті 96 Конституції України). Якщо йдеться про абстрактне явище, що відбуватиметься після якогось часу, факту, події, то конституцієдавець використовує слово „наступний“ у значенні „який має відбутися“ (наприклад, „примусове відчуження таких об’єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану“ (друге речення частини п’ятої статті 41 Основного Закону України).

Таким чином, на підставі аналізу положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, яке міститься у статті 155 Конституції України, можна дійти висновку, що слово „наступний“, застосоване у цьому положенні, позначає не якусь майбутню чергову сесію парламенту, а саме ту, яка буде наступною після попередньої.

Наведена інтерпретація вказаного положення узгоджується із ціллю статті 155 Основного Закону України, яка, на мій погляд, полягає у забезпеченні безперервності процесу внесення змін до Конституції України, коли консолідована політична воля перебуває у гармонії із суспільними очікуваннями щодо таких змін.

Отже, законопроект про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади (реєстр. № 2217а) не може бути остаточно схвалений на наступних після третьої сесіях Верховної Ради України восьмого скликання, що, як це вбачається і зі змісту частини першої статті 158 Основного Закону України, обумовлює необхідність повторного подання цього законопроекту до Верховної Ради України для його попереднього схвалення простою більшістю парламентарів через рік з останнього дня роботи третьої сесії Верховної Ради України восьмого скликання.

Суддя
Конституційного Суду України

О. ЛИТВИНОВ